

GEOPOLITICA ORTODOXIEI ȘI RELAȚIA STAT-BISERICĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Statul și Biserica în tradiția creștină

Preoții din primele temple au organizat comunitățile neolitice și au facilitat articularea primelor orașe-state și imperii antice mesopotamiene. Religia și statul formau împreună o singură putere supraomenească, iar odată cu extinderea civilizației în arealul euroasiatic, s-a extins și această formulă mixtă de sacru și profan care permitea coeziunea societăților antice. Treptat, unii regi au preluat din prerogativele preoților și și-au însușit aura supranaturală a zeilor, fapt care a contopit și mai mult statul cu religia, din moment ce puterea politică a fost sacralizată, iar cea religioasă – controlată de către șeful statului.

Spre deosebire de religiile politeiste ale lumii antice, creștinismul a făcut de la început distincția dintre puterea religioasă și cea laică, în spiritul găsirii unei armonii dintre cele două, prin celebra sintagmă evanghelică: „*Dați deci cezarului cele ce sunt ale cezarului, și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu*”¹. După câteva secole de neacceptare a creștinismului și de prigonire a primilor creștini, puterea politică aduce în

Vizita Preafericitului Patriarh Kiril al Moscovei și al Întregii Rusii în Republica Moldova, din perioada 8-10 octombrie 2011, a resuscitat discuțiile din spațiul public autohton referitoare la jurisdicția canonică a Bisericii Ortodoxe Ruse, precum și a relațiilor ecleziastice moldo-ruse. Deși Patriarhul a impresionat prin profunzimea mesajului creștin și a evitat (pe cât a fost posibil) subiectele (geo)politice în intervențiile sale publice, faptul că a fost primit cu onoruri militare, iar pe parcursul întregii vizite a fost însoțit de către Primul-ministru și Președintele interimar al Republicii Moldova, reprezintă suficiente argumente pentru o dezbatere serioasă privind relația dintre Mitropolia Moldovei și Patriarhia Rusiei, într-un context mai larg al relației dintre Biserică și stat în societatea moldovenească contemporană.

legalitate Biserica creștină, de care devine inseparabilă, și interpretează în interes propriu textele evanghelice, când monarhii europeni devin într-un mod miraculos „unșii lui Dumnezeu”.

Totuși, raportul dintre cele două instituții (stat și Biserică) a fost diferit în vestul și estul continentului european, iar Marea Schismă (1054) din cadrul Bisericii creștine nu a făcut decât să accentueze această diferență.

1 Sfânta Evanghelie după Matei (22,21).

Papa de la Roma s-a proclamat și monarhul unui teritoriu (domeniul papal) și și-a consacrat o mare parte din activitate subordonării politice a întregului continent european. Viziunea din *Dictatus Papae* (1075) a lui Grigorie al VII-lea, potrivit căreia papalitatea era nu numai centrul spiritual al creștinătății, dar și centrul politic, deasupra regilor și împăraților, a suscitat multe războaie religioase și a intrat în conflict cu ideea statului laic modern, emancipat de orice fel de ingerință religioasă. Astfel, iluminismul secolului al XVIII-lea și revoluția franceză au anunțat separarea definitivă a autorității religioase de cea politică.

Prin contrast, moștenirea bizantină a însemnat o asociere intimă între statul ortodox și Biserica ortodoxă (simfonia bizantină) într-un singur organism etatico-ecleziastic, deși în mod practic aceasta a însemnat supremația puterii laice asupra celei bisericești. O mare parte a lumii ortodoxe a intrat ulterior sub dominația unui imperiu teocratic musulman, în timp ce mișcările de eliberare națională din secolele XIX-XX din sud-estul Europei au presupus un efort comun al autorităților politice și ecleziastice pentru formarea statelor și bisericilor autocefale naționale. Astfel, statul nu a recunoscut niciodată în Biserica ortodoxă principalul său adversar, din moment ce această Biserică nu s-a angajat niciodată în lupta pentru controlul asupra puterii seculare, iar în multe cazuri a sprijinit autodeterminarea acesteia. Drept consecință, este o falsă pistă de a căuta în Biserica ortodoxă principalul obstacol pe calea modernizării statelor est-europene, din moment ce Biserica, la fel ca statul și societatea în ansamblu, a ieșit și ea doar recent din chingile unui totalitarism de stânga și ateu.

De altfel, nici modelul vest-european actual nu presupune o interpretare *ad literam*

a prevederilor revoluției franceze, după cum încearcă multă lume de la noi să ne convingă, și cunoaște diferite limite de intersecție dintre puterea spirituală și cea profană. Studiile care cercetează relația stat-biserică, atât cele efectuate în vest², cât și în est³, fac distincția între trei modele de relații dintre aceste două instituții în cadrul Uniunii Europene. Primul model – *separarea radicală* – este aplicat în Franța, Olanda și, în mod doar formal, în Irlanda. Separarea radicală, totuși, a cunoscut modificări în aceste două secole și are deschisă perspectiva unui dialog între Biserică și stat. Al doilea model – *identificarea totală* – este aplicat în Marea Britanie, Danemarca sau Finlanda. Statul aici este una cu Biserica, monarhii (în primele două cazuri) nu sunt doar șefi ai statelor dar și ai Bisericii, Parlamentele reprezintă instanțele religioase supreme, iar Guvernele susțin financiar practic toată activitatea Bisericilor declarate de stat. Tot aici poate fi încadrat cazul Greciei, care reprezintă un model ortodox de identificare a statului cu Biserica. Al treilea model – *cooperarea distinctă* – este aplicat în Germania, Spania sau Italia, unde între stat și Biserică funcționează un sistem de legături și obligații reciproce menit să asigure locul Bisericii în societate dar și sprijinul Bisericii pentru politica socială a statului. Totodată, deși s-a renunțat de a specifica natura creștină a Uniunii Europene în Tratatul de la Lisabona, acesta prevede că: „*Uniunea respectă și nu aduce atingere statutului de care beneficiază, în temeiul dreptului național, bisericile și asociațiile sau comunitățile religioase din statele membre*”⁴.

2 Robbers G (ed.). *State and Church in the European Union*. Baden-Baden: Nomos, 2005, p. 578.

3 Preda R. *Biserica în stat. Șansele și limitele unei dezbateri*. În: *Relația dintre Stat și Biserică*. București: Institutul de Studii Liberale, 2001, p. 26-33.

4 Versiunea consolidată a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene. Titlul II, Art. 17 (1).

De la „A Treia Romă” la „Sfânta Rusie”: geopolitica ortodoxiei aplicată

Relația dintre stat și biserică a avut în Rusia două particularități, care au definitivat deosebirea acestor relații nu doar în raport cu Europa catolică, dar și în raport cu lumea ortodoxă. Pe de o parte, faptul că creștinarea Rusiei (anul 988) a avut loc de sus în jos, printr-o inițiativă obligatorie venită de la autoritatea politică, a consemnat o supunere mai mare a autorităților ecleziastice față de cele politice. Implicarea statului în problemele ecleziastice și, implicit, supunerea bisericii ca instituție devine și mai evidentă după reforma de la 1721 a lui Petru I, când acesta după ce a refuzat alegerea unui nou Patriarh a înființat o administrație colectivă supremă a Bisericii Ortodoxe Ruse cunoscută sub numele de Sfântul Sinod Guvernat, ai cărui membri erau numiți direct de către țar. Restaurarea scaunului patriarhal în 1917 a coincis cu venirea bolșevicilor la putere, după care Biserica Ortodoxă Rusă a cunoscut, timp de șapte decenii, cea mai tristă experiență în relația cu autoritățile laice.

De cealaltă parte, și în strânsă legătură cu cele expuse mai sus, după căderea Constantinopolului (1453), considerat a doua Romă, și eliberarea teritoriilor ruse de sub ocupația tătaro-mongolă, Moscova (capitala noului stat rus) se autointitulează „A Treia Romă”, concept utilizat într-o scrisoare a monahului Filotei de Pskov către Ivan cel Groaznic. Din moment ce omul medieval credea că lumea va exista atâta timp cât va exista imperiul, iar dispariția acestuia duce la

sfârșitul lumii, faptul că lumea continua să existe și după căderea Imperiului Bizantin, a fost explicat prin existența Imperiului Rus. Interpretarea politică a acestui concept gândit ca unul eminent religios devine prima doctrină geopolitică a statului centralizat rus. Doctrină geopolitică care avea să fie utilizată pentru a susține transformarea Rusiei în imperiu și pentru instituirea Patriarhiei Moscovei (1589), ale cărei granițe canonice coincideau cu cele ale Imperiului Rus.

Abandonat ulterior, mai ales după lichidarea scaunului patriarhal, conceptul celei de-A Treia Rome, avea să fie redescoperit și intens promovat începând cu secolul al XIX-lea, odată cu extinderea Rusiei în Caucaz și Europa de Est, precum și cu susținerea ortodocșilor din Balcani în lupta cu Imperiul Otoman. Drept consecință, expansiunea continuă a statului rus a contribuit, totodată, la creșterea teritoriului canonic și autorității Bisericii Ortodoxe Ruse, în timp ce autoritatea acesteia facilita expansiunea geografică și influența geopolitică ale Imperiului Rus.

După destrămarea Uniunii Sovietice, Biserica Ortodoxă Rusă a intrat „sub tutela” noului stat rus, reanimându-se vechea tradiție a cezaropapismului din perioada țaristă. Aceasta a presupus în mod mecanic și o reinsertie a dimensiunii ortodoxe în ideologia neoimperială a Rusiei, din moment ce Biserica a rămas singurul „depozitar”, deși doar spiritual, a granițelor fostului imperiu. Conform statutului Bisericii Ortodoxe a Rusiei, jurisdicția sa include persoanele de confesiune ortodoxă care trăiesc pe teritoriul canonic (teritoriu geografic al unei autorități ecleziastice) al Bisericii Ortodoxe Ruse: în Rusia, Ucraina, Belarus, Moldova, Azerbaidjan, Kazahstan, Kârgâstan, Letonia, Lituania, Tad-

jikistan, Turkmenistan, Uzbekistan, Estonia și asupra altor ortodocși care trăiesc în alte țări și care au aderat voluntar la această jurisdicție⁵.

Revoluțiile ”colorate” din spațiul post-sovietic și, implicit, ostilitatea cu care a primit alegătorul ucrainean susținerea (mult prea agresivă) venită de la Moscova pentru candidatura lui V. Ianukovici în timpul alegerilor prezidențiale din 2004, au determinat Rusia să recurgă tot mai mult la mecanismele „soft” în proiectarea strategiilor din „vecinătatea apropiată”. Astfel, de rând cu capacitarea comunităților rusolingve din fostele republici sovietice și organizarea acestora în diferite „ligi” și ”asociații” pretențioase, vastul teritoriu canonic al Bisericii Ortodoxe Ruse, teritoriu la care ultima are propriile motive să nu renunțe, nu poate fi neglijat în tentativele statului rus de reanimare a defunctului imperiu sovietic sub o nouă formulă a Uniunii Euroasiatice.

Vizita Preafericitului Patriarh Kiril în Republica Moldova, reprezintă o vizită pastorală firească, din moment ce ultima este, cel puțin deocamdată, parte a teritoriului canonic al Bisericii Ortodoxe Ruse. De altfel, orice vizită a unui Patriarh sau a oricărei alte înalte feți bisericești, reprezintă prin definiție un moment semnificativ pentru o societate care în proporție de peste nouăzeci de procente este creștin-ortodoxă. Mai ales că nu poate contesta nimeni legăturile de secole dintre cele două Biserici surori sau profunda spiritualitate a creștinismului rus și a Preafericitului Patriarh în mod particular. Însăși agenda vizitei și mesajul pe care Patriarhul Kiril l-a adus la Chișinău, s-au înscris în linii mari în cutuma unei vizite pastorale.

5 Устав Русской Православной Церкви. [On-line]. 2000. <http://www.patriarchia.ru/db/text/133115.html>.

În timpul vizitei, Patriarhul Kiril a oficiat Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie la Catedrala Mitropolitană, a depus un buchet de flori la monumentul ostașilor căzuți în timpul celui de-al doilea război mondial și un altul la monumentul lui Ștefan cel Mare, a săvârșit sfințirea mică a Catedralei „Nașterea Maicii Domnului” din incinta Mănăstirii Curchi și a vizitat secția de pediatrie a Spitalului Oncologic din Chișinău.

Adevărat că Preafericitul Patriarh s-a întâlnit cu Prim-ministrul Vladimir Filat și Președintele interimar Marian Lupu, iar ultimul l-a decorat cu ordinul Republicii (cea mai înaltă distincție a statului moldovenesc), însă, Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Ruse a ținut să menționeze că: *„Vizita nu este una politică și nu urmărește scopul unor consultări politice – ea are ca scop ca viața spirituală a oamenilor, indiferent de conjunctura politică, să evolueze în așa fel, încât poporul ortodox și evlavios al Moldovei să poată trăi în baza acelor principii spirituale și morale pe care le absorb împreună cu laptele matern fiecare generație de moldoveni”*⁶.

Altfel se manifestă dimensiunea religioasă în geopolitică și în zadar au căutat politologii moldoveni „scăpări de conduită” în timpul vizitei propriu-zise a Patriarhului, deși câteva neînsemnate au fost, sau mesaje aduse de la Kremlin. La 21 august 2010, la mănăstirea din Solovki (insula Solovki din Marea Albă) în încheierea unei întâlniri dintre Patriarhul Kiril și o delegație de ierarhi moldoveni în frunte cu mitropolitul Chișinăului și al întregii Moldove Vladimir, Sanctitatea Sa declara: *„Ne rugăm astăzi pentru Moldova, pentru înflorirea poporului moldo-*

6 Святейший Патриарх Кирилл встретился с исполняющим обязанности Президента Республики Молдова М.И. Лупу. [On-line]. 2011. <http://www.patriarchia.ru/db/text/1643766.html>.

venesc, pentru ca orientarea politică a Moldovei să contribuie la păstrarea unității Sfintei Rusii”⁷. De asemenea, cu ocazia vizitei Patriarhului Kiril în Republica Moldova, a fost lansată versiunea în limba română a site-ului oficial al Bisericii Ortodoxe Ruse, pentru ca la 28 septembrie 2011, pe acest site să apară un comunicat de presă cu un titlu mai mult decât sugestiv – Problema așa numitei mitropolii a Basarabiei⁸. Tot în acest context, la 3 octombrie 2011 Editura Patriarhiei de la Moscova a scos de sub lumina tiparului o carte în limba română cu predici rostite de Sanctitatea Sa având un titlu la fel de sugestiv și anume „Noi suntem un singur popor în fața lui Dumnezeu”. Prin urmare, vizita a însemnat doar menținerea legăturii spirituale dintre cetățenii moldoveni și Biserica Rusă, la care aceștia de fiecare dată să se raporteze, altfel spus consolidarea „Sfintei Rusii” prin prezența fizică a Patriarhului: „Când oamenii se roagă împreună cu Patriarhul – declara acesta într-un interviu din timpul vizitei – când vedeți lacrimi în ochi – nu este nevoie de nici un fel de argumente”⁹. Într-adevăr, argumentele vor veni deja de la Kremlin, ale cărui proiecte geopolitice vor fi mult mai ușor de realizat pe un teritoriu canonic plin de smerenie. Atunci „Sfânta Rusie” redevine într-un mod miraculos o Rusie foarte laică, cu armată, tancuri și gaze naturale.

Separarea statului (moldovenesc) de Biserica (rusă): perspectivele unui dialog modern

Raporturile dintre Biserică și stat în Moldova medievală, la fel ca și în cazul Munteniei, au luat forma existentă în Bizanț, o colaborare strânsă dintre cele două instituții, neconcepute separat una de alta, cu o subordonare relativă a Bisericii față de autoritatea politică. După căderea Constantinopolului, Mitropolia Moldovei, instituită la anul 1401, s-a afirmat cu o independență egală autocefaliei, nepermițând nici un amestec jurisdicțional al vreunei ierarhii ecleziastice din afară¹⁰. Situația devine diferită după anul 1812, după anexarea teritoriului dintre Prut și Nistru de către Rusia, când eparhia creată prin aprobarea țarului Alexandru I este coborâtă la rangul de Arhiepiscopie, sub jurisdicția canonică a Bisericii Ruse. Pentru aproape două secole, Biserica autohtonă a fost supusă unei duble subordonări străine, față de Biserica și statul rus, ca parte a unui proiect geopolitic care a făcut abuz de creștinismul ortodox. Astfel, ruptura dintre popor și propria Biserică a cunoscut faza sa extremă pe timpul regimului comunist, care a lansat o teribilă campanie de deznaționalizare și decreștinizare a populației băștinașă.

Refuzul Bisericii Ortodoxe Ruse de a recunoaște Mitropolia Basarabiei (instituită în 1928 și lichidată după re-anexarea Basarabiei de către Rusia sovietică) și instituirea în 1992 a unei Mitropolii a Moldovei aflate sub jurisdicția canonică a Bisericii de la Moscova, a inserat

10 Păcurariu M. Istoria Bisericii Ortodoxe Române. Chișinău: Știința, 1993, p. 112.

7 Святтейший Патриарх Кирилл: Молдова — неотъемлемая часть Святой Руси. [On-line]. 2010. <http://www.patriarchia.ru/db/text/1254808.html>.

8 Problema așa numitei mitropolii a Basarabiei. Scurtă notă informativă. [On-line]. 2011. <http://www.patriarchia.ru/md/db/text/1646865.html>.

9 Интервью Святтейшего Патриарха Московского и всея Руси Кирилла телеканалам Молдавии, Румынии и России. [On-line]. 2011. <http://www.patriarchia.ru/db/text/1645119.html>.

și o dimensiune religioasă la ecuația geopolitică în care au fost prinse Rusia, România și Republica Moldova. Aceasta nu a permis ca într-o perioadă în care atât statul cât și Biserica își revendicau propria identitate, eliberate de un trecut totalitar și ateu, să existe o relație organizată, uniformă și modernă dintre cele două instituții. Faptul că statul în Republica Moldova nu a devenit unul funcțional, condus de o clasă politică modernă și instruită, iar Biserica nu a devenit o adevărată călăuză morală, cu un cler plin de evlavie, este și consecința acestei nesincronizări. Cert este că societatea moldovenească, în dureroasa-i existență cotidiană, nu a găsit sprijinul necesar nici în stat, nici în Biserică.

Mai mult, Republica Moldova resimte tot mai pregnant o dublă presiune externă, în timp ce societatea moldovenească devine ostatică unui conflict absolut străin spiritului și trăirilor acestui popor. Pe de o parte, implicarea Bisericii în proiectele geopolitice ale Rusiei, care pune presiune pe societatea și politica moldovenească și, totodată, discreditează Biserica însăși. Exemplul când Mitropolia Moldovei în frunte cu mitropolitul a susținut deschis, în alegerile parlamentare din noiembrie 2010, partidul ex-directorului Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova, care venea de la Moscova și al cărui principal mesaj electoral a fost aderarea Republicii Moldova la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan, este creștomatic în acest sens. De cealaltă parte, presiunea unei culturi ateiste, conform căreia păcatul este pluralism, care impune pe diferite căi laicizarea fără rest și curățarea spațiului public de orice prezență religioasă.

Singura soluție rațională într-un asemenea context, care să anticipeze și să evite o criză socială, este nu doar un stat modern, cu o legislație clară și elaborată în urma unor dis-

cuții serioase cu toți cei interesați (inclusiv Biserica), ci și o regândire a relației dintre Biserică, societate și stat. Această nouă relație însă, trebuie să înceapă cu ieșirea Bisericii de sub jurisdicția canonică a Bisericii Ortodoxe Ruse. Altfel, nu va putea fi instituționalizată o nouă relație dintre statul Republica Moldova și o Biserică care se află sub jurisdicție canonică rusă, angajată la rândul-i în realizarea politicilor statului rus. Până la urmă, acest demers este susținut și de către canoanele Bisericii Ortodoxe, cum ar fi canonul 34 Apostolic, cel ce exprimă principiul național ca principiu de bază al autocefaliei în organizarea unei Biserici: „*Se cade ca episcopii fiecărui neam să cunoască pe cel din-tâi dintre ei și să-l socotească drept căpetenie*”¹¹. Dacă canoanele apostolice mai lasă și acum locul unor interpretări diferite, găsim suficiente argumente în documentele adoptate de către Biserica Rusă. Sinodul Episcopal al Bisericii Ortodoxe Ruse, întrunit la 13-16 august 2000, a aprobat „Fundamentele concepției sociale a Bisericii Ortodoxe Ruse”, document care relatează principiile de bază a relațiilor dintre stat și biserică și a principalelor probleme sociale. La capitolul al doilea, denumit „Biserica și națiunea”, se menționează că: „... *caracterul universal al Bisericii nu înseamnă că creștinii n-ar avea drept la identitate națională și exprimări de sine naționale. Dimpotrivă, Biserica unește în sine principiul universal și cel național. Astfel, deși universală, Biserica Ortodoxă e alcătuită dintr-o mulțime de Biserici Naționale Autocefale. Conștienți că sunt cetățeni ai unei patrii cerești, creștinii ortodocși nu trebuie să uite de patria lor pământească*”¹².

11 Apud Păcurariu M. Basarabia, aspecte din istoria Bisericii și a neamului românesc. Iași: Trinitas, 1993, p. 132.

12 ОСНОВЫ СОЦИАЛЬНОЙ КОНЦЕПЦИИ Русской Православной Церкви. [On-line]. 2000. <http://www.patriarchia.ru/db/text/141422.html>.

De aici încolo există doar două perspective. Trecerea sub jurisdicția canonică a Bisericii Ortodoxe Române sau instituirea unei Biserici Autocefale. Prima perspectivă, poate cea mai conformă cu canoanele și tradiția ortodoxă, nu este indicată de realitățile sociale și (geo)politice de moment. Și nu este vorba (doar) despre poziția Bisericii Ruse. Societatea moldovenească nu este pregătită pentru un asemenea demers și, respectiv, nu ar fi cazul ca Biserica, în loc să constituie un factor de coeziune socială, să aducă o fisură suplimentară în interiorul unei societăți mult prea scindate. Prin urmare, singura perspectivă care rămâne deocamdată în picioare este cea a unei Biserici Autocefale. Evident că există riscul ca Patriarhia de la Moscova, care controlează ecleziastic regiunea, să nu recunoască autocefalia Bisericii moldovenești (pentru a nu aminti de trecerea acesteia sub jurisdicția canonică a Patriarhiei de la București) și să o declare în afara comuniunii. Cazul Patriarhiei de la Kiev, a Patriarhului Filaret, care din 1992 solicită deocamdată fără succes recunoașterea autocefaliei, este edificator în acest sens. Totuși, istoria ne arată că toate bisericile care și-au declarat singure autocefalia, au obținut greu recunoașterea și, respectiv, au așteptat decenii *tomosul* (decretul) de recunoaștere din partea Patriarhului ecumenic de la Constantinopol. De altfel, chiar Patriarhia Moscovei a obținut recunoașterea din partea celor patru patriarhii ortodoxe (Constantinopolul, Antiohia, Alexandria și Ierusalimul), la mai bine de un secol după ce rușii și-au ales singuri Întâistătorul Bisericii. Mai mult decât atât, din moment ce nici Sfânta Scriptură, nici Părinții Bisericii nu stabilesc o „teologie a autocefaliei”, nu a existat în istorie o modalitate unică de a stabili autocefalia unei

biserici și, drept consecință, recunoașterea nu trebuie neapărat să fie acordată de către Biserica-mamă. Regula dominantă pare a fi cea conform căreia autocefalia să fie expresia voinței întregii comunități a Bisericilor Ortodoxe, pornind cel mai adesea din îndemnul Bisericii cu cea mai înaltă autoritate, cea din Constantinopol¹³. În acest context, este demn de menționat punctul 5 al Comunicatului final de la întâlnirea Patriarhilor Constantinopolului, Antiohiei, Alexandriei, Ierusalimului și Întâistătorului Bisericii Autocefale a Ciprului, din septembrie 2011, care prevede necesitatea pentru toate Bisericile Ortodoxe de „... a respecta cu strictețe propriile granițe jurisdicționale, astfel cum acestea au fost stabilite de Sfintele Canoane și Tomosurile de constituire a acestora”¹⁴. Când Patriarhia Moscovei primea *tomosul* de recunoaștere (1589), Biserica moldovenească nu era parte a teritoriului canonic al Bisericii Ruse, iar dacă granițele canonice ale acesteia au fost recunoscute ca fiind aceleași cu cele ale Imperiului Rus, atunci Republica Moldova nu este parte a unui asemenea imperiu. Aceasta îndreptățește o solicitare de recunoaștere a autocefaliei din partea celor mai vechi patru Biserici ortodoxe, dar și a altor Biserici surori, cu perspectiva deplinei comuniuni. Altfel, noi nu ne regăsim nici în titulatura Întâistătorului Bisericii în care ne rugăm, din moment ce acesta este (doar) Patriarhul Moscovei și al Întregii Rusii.

Mai departe, noul dialog dintre Biserică și stat trebuie să aibă la bază o anumită

13 Autocefalia. [On-line]. 2011. <http://ro.orthodoxwiki.org/Autocefalie>.

14 Announcement Synaxis of their Beatitudes the heads of the Ancient Orthodox Patriarchates and the Church of Cyprus. [On-line]. 2011. <http://patriarchate.org/documents/announcement-synaxis-of-their-beatitudes-the-heads-of-the-ancient-orthodox-patriarchates-and-the-church-of-cyprus>.

diviziune de domenii și neamestecul reciproc, o precizare cu acuratețe a propriilor identități în interiorul unui parteneriat esențial pentru toată societatea. Construind o Biserică separată de stat dar integrată organic cu propriul popor, nu poate fi admisibilă o opulență excesivă a clerului pe fundalul unei existențe precare a acestui popor. Astfel, Biserica ar trebui să fie prima interesată de proiectele sociale dezvoltate în Republica Moldova, participând împreună cu statul la realizarea lor și, de ce nu, întreținând (după posibilități) spitale și așezăminte sociale. Încă de la momentul constituirii Bisericii, în ziua Cincizecimii, creștinii din interiorul acesteia „... erau laolaltă și aveau toate de obște. Și își vindeau bunurile și averile și le împărțeau tuturor, după cum aveau nevoie fiecare”¹⁵. Totodată, acest activism social al Bisericii, având la bază o doctrină socială, nu trebuie să conducă la transformarea acesteia într-o simplă organizație filantropică. Biserica trebuie să rămână, întâi de toate, o instituție divino-umană purtătoare de sfințenie, care se roagă pentru mântuirea neamului și păstrează perspectiva *unui dincolo*.

Principiul statului secular, prin urmare, nu trebuie înțeles ca o excludere totală a religiei din societate sau nerecunoașterea dreptului Bisericii de a lua atitudine sau decizii în problemele de importanță majoră pentru societate, în timp ce acest drept este recunoscut unor organizații non-guvernamentale. De asemenea, secularizarea nu trebuie să presupună privarea Bisericii de

dreptul de a evalua critic acțiunile autorităților politice, în special când acestea atentază la libertățile cetățenești și creștine. Toate acestea sunt demersuri care vizează, până la urmă, găsirea unui echilibru între un model european adecvat și specificul Ortodox, între propria tradiție și deschiderea către lumea secolului XXI.

Concluzii

Înaintașii noștri au fost creștinați în perioada apostolică, consecință a unor trăiri sufletești și a predicării Evangheliei de către Sfântul Apostol Andrei în nordul Mării Negre. Astfel, poporul nostru s-a format ca popor în sânul creștinismului, iar ortodoxia, care la raționalismul occidental, moștenit de la lumea latină, a adăugat misticismul și spiritualitatea orientale, a constituit unul dintre ingredientele definitorii care l-a individualizat în raport cu celelalte popoare și națiuni europene. În acest context, pot deveni riscante o separare fără rest a statului de Biserică după un model olandez, spre exemplu, și o eliminare totală a religiei majoritare din societate sau a lăsa Biserica prinsă în ecuații geopolitice. Doar o Biserică integrată organic cu propriul popor, capabilă să intre în dialog cu omul (post)modern, precum și un echilibru între tradiție și modernitate, poate să stea la baza unui model adecvat și de durată al relației stat-biserică într-o societate modelată în spiritul Ortodoxiei.

15 Faptele Sfinților Apostoli (2, 44-45).

www.viitorul.org

IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova. Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

str. Iacob Hîncu 10/1, Chișinău

MD-2005 Republica Moldova

373 / 22 221844 tel

373 / 22 245714 fax

office@viitorul.org

www.viitorul.org

Fundația Friedrich Ebert (FES) este o fundație politică, social-democrată germană scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății.

Cu Republica Moldova, Fundația Friedrich Ebert și-a început colaborarea în anul 1994 prin intermediul Biroului Regional de la Kiev, iar din octombrie 2002, la Chișinău activează un birou permanent al fundației.

Tel.: +373 22 885830

E-mail: fes@fes.md

Acest produs apare cu sprijinul Fundației Friedrich Ebert.

Opiniile exprimate aparțin autorilor. Nici Administrația IDIS „Viitorul” și nici Consiliul Administrativ al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul” și Fundația Friedrich Ebert nu poartă răspundere pentru estimările și opiniile prezentate în cadrul acestei publicații.

Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați direct Serviciul de Presă și Comunicare Publică al IDIS „Viitorul”. Persoana de contact: Laura Bohanțov - laura.bohantov@viitorul.org.